

Kontaktperson

Samhällsbyggnadsavdelningen
Enheten för mänskliga rättigheter
och jämställdhet

Martina Holmgren
010-224 13 74

martina.holmgren@lansstyrelsen.se

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkande Vår demokrati – värd att värna varje dag SOU 2022:28

Er beteckning: (Ku2022/ 01317)

Sammanfattning

Länsstyrelsen Skåne ger följande yttrande över betänkande av kommittén Demokratin 100 år – samling för en stark demokrati *Vår demokrati – värd att värna varje dag, SOU 2022:28*.

Vår omvärld förändras snabbt, demokratier försvagas och utmanas och vi ser en tillbakagång för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Det påverkar förutsättningarna för den svenska demokratin. Även om den svenska demokratin är stark så finns det flera utmaningar och demokratin kan inte tas för given. Detta redogörs för i den nationella demokratistrategin. En viktig förutsättning för en uthållig demokrati är jämlika levnadsvillkor. Idag är uppväxtvillkor och levnadsförhållanden ojämlika för flera grupper av invånare. Det påverkar förutsättningarna att delta i demokratin och att använda sig av sin rätt att vara delaktig i och ha inflytande över offentlig verksamhet. Det gör demokratin och de mänskliga rättigheterna svagare.

Förslagen i betänkandet bedömer vi bidrar på ett värdefullt sätt till att främja och stärka demokratin och till att uppnå det demokratipolitiska målet om en levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika.

Länsstyrelsen Skåne ser liksom kommittén att länsstyrelserna har en viktig roll som ”demokratin väktare” och önskar även få bidra i föreslaget pilotprojekt.

Nedan kommenterar Länsstyrelsen Skåne betänkandets förslag. De förslag som inte kommenteras i yttrandet har Länsstyrelsen Skåne inga synpunkter på.

6.1 Inrätta en nationell demokratifunktion

Länsstyrelsen Skåne är positiv till förslaget om att inrätta en nationell demokratifunktion. Vi gör bedömningen att en nationell demokratifunktion möjliggör för ett mer samlat, effektivt, likvärdigt och hållbart demokratifrämjande arbete nationellt, regionalt och lokalt. Det föreslås att demokratifunktionen ska analysera och ta fram lägesuppdateringar om tillståndet i den svenska demokratin. Det tycker vi är särskilt betydelsefullt och vi menar att det utgör ett viktigt stöd för det regionala och lokala arbetet.

I den fortsatta beredningen av förslaget anser vi att det blir viktigt att klargöra den föreslagna nationella demokratifunktionens uppdrag och roll gentemot andra myndigheters demokratifrämjande uppdrag, både befintliga och de som föreslås i betänkandet, såsom det föreslagna uppdraget till länsstyrelserna. Detta för att möjliggöra för ett resurseffektivt arbete och undvika dubbelarbete.

Länsstyrelsen Skåne har inga synpunkter när det gäller placering av demokratifunktionen.

6.2 Uppdrag till länsstyrelserna att arbeta demokratistärkande

Länsstyrelsen är positiv till förslaget om ett långsiktigt demokratifrämjande uppdrag där samtliga länsstyrelser får en resursförstärkning i form av en heltidsanställd personal för genomförandet av uppdraget, dvs det andra alternativet i betänkandet.

Länsstyrelsen har flera uppdrag och uppgifter som spänner över flera delar av myndigheten och som är betydelsefulla för demokratin, däribland vår roll som regional valmyndighet. Ett demokratifrämjande uppdrag, skulle enligt förslaget fördjupa och stärka vårt arbete med demokratifrågor i länet. Det skulle även öka förutsättningarna för att länsstyrelsens olika uppdrag i sig kan fungera demokratifrämjande. Förutsättningarna att kunna möta de demokratiutmaningar som finns i länet, såsom ojämlika förutsättningar att delta i demokratin förstärks genom ett sådant uppdrag. Vi kan också ta en viktig roll i arbetet med att stärka tillit och förtroende för den offentliga förvaltningen och de demokratiska institutionerna.

Vi har flera främjandeuppdrag som bl.a. handlar om att Sveriges människorättsliga åtaganden ska få genomslag, däribland politiska rättigheter. Det handlar exempelvis om uppdrag inom mänskliga rättigheter, barnets rättigheter, jämställdhet, funktionshinder, rasism i arbetslivet och nationella minoriteter. Vi menar att ett demokratifrämjande uppdrag bör genomföras i samklang med dessa

uppdrag. Knutet till uppdragen finns formaliserade samarbeten mellan länsstyrelserna men också med kommuner, civilsamhället och andra aktörer i länet. Dessa strukturer och samarbeten kan förstärkas och breddas med ett demokratiuppdrag. Civilsamhällets stora kunskap och erfarenhet av olika gruppers behov och erfarenheter är värdefull att ta tillvara för myndigheter i demokratiarbetet.

Vid samrådet med kommittén Demokratin 100 år betonade länsstyrelserna vikten av att ett fortsatt arbete bör finansieras med ett anslag som täcker utgifterna och de utökade personalkostnaderna. Detta vidhåller och understryker Länsstyrelsen Skåne. Det behövs ett finansieringsalternativ som möjliggör en resursförstärkning på lång sikt.

Ett uppdrag till länsstyrelserna föreslås innefatta framtagande av lokal och regional statistik samt att förse regeringen med lokala och regionala analyser på demokratiområdet. Länsstyrelsen Skåne förordar att detta blir en uppgift för en nationell demokratifunktion. Länsstyrelsens roll skulle kunna vara att arbeta vidare med underlaget och analysera det. Det finns också flera andra statistikinsamlade myndigheter som skulle kunna få kompletterande uppdrag inom demokratiområdet. Det är viktigt att samordna olika pågående initiativ när det gäller datainsamling och analys inom demokratiområdet.

För den fortsatta beredningen av förslaget om ett demokratifrämjande uppdrag till länsstyrelserna är det viktigt att utformning och innehåll i uppdraget liksom dess finansiering sker i dialog med länsstyrelserna. Länsstyrelsen är van att ha kommuner, regioner och andra myndigheter som målgrupp men allmänheten är ofta inte en direkt målgrupp för myndigheten. Vi önskar därför ett förtydligande kring målgrupp för uppdraget. Det är också viktigt att klargöra den nationella demokratifunktionens uppdrag och roll gentemot uppdraget till länsstyrelserna. Detta för att undvika dubbelarbete och för att använda resurser så effektivt som möjligt i syfte att möta det demokratipolitiska målet.

7.1 Större fokus på demokrati i myndigheternas arbete

Länsstyrelsen Skåne välkomnar förslagen om att stärka demokratin genom myndighetsstyrning. Både genom att skriva in i myndighetsförordningen att ta till vara fördelar som kan vinnas för demokratin och att det demokratiska uppdraget skrivs in i länsstyrelsens instruktion. Förslagen kan ses som ett förtydligande och en konkretisering av program- och målsättningsstadgandet i regeringsformen.

Vi vill också betona den statliga värdegrunden och dess principer som skapar förutsättningar för en god förvaltning som är demokratisk, effektiv, rättssäker och fri från korrupcion. Som statsanställd arbetar man på medborgarnas uppdrag och det ingår att främja demokratiska värderingar. En god förvaltning är en förutsättning för en stark och uthållig demokrati. Det krävs ett aktivt arbete på varje myndighet för att skapa förutsättningar för en god förvaltningskultur. Vi bedömer att ett större fokus på demokrati i myndigheternas arbete har god effekt för ett aktivt arbete med den statliga värdegrunden.

Vi ser positivt på det föreslagna pilotprojektet där metoder ska tas fram som ska bidra till att ett demokratiperspektiv beaktas och integreras i verksamheten i större utsträckning. Det är viktigt för den praktiska tillämpningen som får effekt för medborgarens förutsättningar att tillgodogöra sig sina rättigheter. Det är viktigt att dra lärdom av erfarenheter från Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) och det finns även lärdomar att dra av annat verksamhetsintegreringsarbete såsom tillämpningen av det rättighetsbaserade arbetssättet vid länsstyrelserna. Det blir även viktigt att säkerställa att dessa metoder inte skapar ett eget demokratiintegreringsspår utan att det integreras med annat integreringsarbete såsom arbete med jämställdhet, mänskliga rättigheter, barnrätt, Agenda 2030 m.fl.

Länsstyrelsen Skåne ingår gärna i ett sådant pilotprojekt. Vi har stor erfarenhet av arbete med systematisk verksamhetsintegrering av jämställdhet och mänskliga rättigheter. Vi ingår även som JIM+ myndighet och tar del av jämställdhetsmyndighetens stöd samtidigt som vi leder regionala JIM nätverk för myndigheter i södra Sverige. Vidare deltar vi aktivt i regeringsuppdraget att utveckla metoder för att tillgodose ett jämställdhetsperspektiv och frågor om mänskliga rättigheter i alla relevanta delar av krisledningen. Vi är också en av fem länsstyrelser som ingår i Agenda 2030 samordnarens pilot kring regional samordning av olika aktörers arbete som rör barn och unga och som riktar sig till kommuner. Utöver detta ska Länsstyrelsen även främja nationella mål i länet och vi bedömer att vi har både relevans och rätt förutsättningar för att ingå som pilot.

7.2 Analysera konsekvenser för demokratin

Länsstyrelsen Skåne är positiv till förslaget om att det skrivs in ett krav på att redovisa konsekvenser för demokrati i kommittéförordningen. Det skulle möjliggöra ett större fokus på nationella förslags inverkan på demokratin.

7.3 Förtydliga skolans demokratiuppdrag

Länsstyrelsen Skåne väljer att inte ha synpunkter på rekommendationer och förslag till myndighetsuppdrag men vill understryka skolans viktiga uppdrag och roll i demokratin. Skolan ska ju både förmedla kunskap om demokratin och demokratiska värden men också ge barn och unga erfarenhet av deltagande och demokratiska processer. Flera undersökningar visar att barn och ungas tilltro till demokratin minskar och om skolan kan få bättre förutsättningar och verktyg att kunna stärka ungas egenmakt, inflytande och engagemang så är det välkommet. För den fortsatta beredningen vill vi dock lyfta att vi saknar grund- och gymnasiesärskolan i rekommendationerna och förslagen.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsöverdirektör Ola Melin med utvecklingsstrateg Martina Holmgren som föredragande. I den slutliga handläggningen har också enhetschef Sara Lhådö medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.